

מדברים נכון!

פ"א רפה או פ"א דגושה?

בהגיית עיצורי בגדכפ"ת בעברית המקראית התקיימו זו לצד זו שתי הגיות שונות תלויות סביבה – הגייה רפה והגייה דגושה. בעברית של ימינו נותרו הבדלי הגייה בשלוש אותיות בגדכפ"ת בלבד: בי"ת, כ"ף ופי"א.

הגייה רפה (עיצור חוכך) אחרי תנועה או אחרי שווא נע	הגייה דגושה (עיצור פוצץ) בראש מילה או אחרי שווא נח	
שָׁבַר	מְדַבֵּר	בי"ת
מְכַרָּה	כְּנִיסָה	כ"ף
אַפְיָפִית	פְּרַפֵּר	פי"א

כמה כללים שכדאי לזכור:

- ❖ בתחילת מילה הגיית בגדכפ"ת היא דגושה, ולכן יש לומר כְּתָב יפה (ולא כְתָב יפה);
כְּבִיתִי את האור (ולא כְבִיתִי את האור)
- ❖ במילים לועזיות אין משנים את הגיית העיצורים, ולכן נאמר, למשל, פְּתַבְנוּ בְּפָרִיס (ולא כתבנו בְּפָרִיס); לְפָסְטִיבֵל היין (ולא לְפָסְטִיבֵל היין); ביקרתי בְּכַלְכֹּתָה (ולא בְכַלְכֹּתָה); היא טסה לְבִלְגִיָה (ולא היא טסה לְבִלְגִיָה).
- ❖ ה"א הידיעה ומילת היחס מ (קיצור של מן) מסמנות את האות שאחריהן בדגש כפלן, ולכן הגייתן של אותיות בגדכפ"ת אחריהן היא דגושה. יש לומר בַּפְעַם הבאה (ולא בַּפְעַם הבאה); בַּפְעַל (ולא בַּפְעַל); מְכַל אחד (ולא מְכַל אחד); מְבִית הספר (ולא מְבִית הספר).
- ❖ בשם פועל בבניין קל (פָּעַל), כאשר האות השנייה של השורש היא אות בגדכפ"ת היא תיהגה כדגושה ולא כרפה. יש לומר לְזַכֵּר, לְתַפֵּר, לְשַׁבֵּר (בכתיב מלא: לזכור, לתפור, לשבור).

שני מקרים מיוחדים :

העברית החדשה יצרה את הפועל "לככב" הנגזר מן המילה פּוֹכֵב, ולכן אצל רוב הדוברים נתפסת האות השנייה של השורש כעיצור רפה ולא כעיצור דגוש, היינו כְּכָב ולא כִּכָּב.

הפועל "לרכל" בבניין פִּעַל גם הוא יצירתה של העברית החדשה (שורש זה מוכר ברובד ימי הביניים בבניינים אחרים). רבים הם הדוברים התופסים את פועל זה כנגזר משם העצם "רכילות" המוסרת לנו כ"ף רפה, ולכן נוהגים לומר לְרַכֵּל (במקום לְרַכֵּל) או מְרַדֵּל (במקום מְרַכֵּל).

בהשוואת מילון אבן-שושן למילון רב-מילים ניכר הבדל ברור בגישת כל אחד מן המילונים. מהבדל זה אפשר ללמוד על נקודת המוצא של שני מילונים אלה. אבן-שושן הוא מילון דיאכרוני המוסר את גלגולי המשמעות של מילים לאורך ההיסטוריה, ונוטה, אגב כך, לשמרנות גדולה יותר באשר לחוקי ההגייה, ואילו מילון רב-מילים הוא מילון סינכרוני הבוחר להתמקד בעיקר בעברית ימינו. לפניכם הממצאים :

רב מילים	אבן שושן	
<p>כְּכָב פ' פיעל (הצורה הדקדוקית 'כְּכָב' אינה בשימוש) 1. שיח (בסרט, בהצגה) בתפקיד הראשי או בתפקיד מפתח. מרילין מונרו כיכבה בסרטים רבים, ודמותה ידועה בקרב כל חובבי הקולנוע של שנות החמישים. 2. בלשון הדיבור היה 'כוכב' בתחום כלשהו, באירוע מסוים וכד'; הגיע לצמרת בתחום כלשהו. הוא מככב בממשלה כאחד השרים המרכזיים אף-על-פי שנכנס אליה רק לפני חודשיים. [לְכָב, כְּכָבתי, מְכָב, אֶכָב, כְּכָב!; כ.כ.ב.]</p>	<p>כִּכָּב¹ (פי"ע) [בלשון הדיבור: כְּכָב] [מן פּוֹכֵב 4] שָׁמַשׁ פּוֹכֵב, הוֹפִיעַ כְּשֶׁחָקַן בְּתַפְקִיד רְאִשִּׁי: בְּסֶרְט כְּכָבָה הַכּוֹכֵבֶת הַנּוֹדְעַת... [לְכָב, מְכָב, יְכָב]</p>	כיכב
<p>רְכֵל פ' פיעל (ה' רפה בניגוד לדקדוק התקני) בלשון הדיבור עסק ברכילות, סיפר על החיים הפרטיים של אנשים אחרים שלא בנוכחותם, ובדרך כלל גם בלא ידיעתם והסכמתם; דיבר עליהם רעות. אני לא אוהב אותה, היא כל הזמן מרכלת על כולם. [לְרַכֵּל, רְכֵלתי, מְרַכֵּל, אֶרַכֵּל, רְכֵל!; ר.כ.ל.]</p>	<p>פִּעַל רְכֵל¹ (פי"ע) [בלשון הדיבור: רְכֵל] דָּבַר רְכֵלִית, סִפֵּר לְשׁוֹן הָרַע [ראו גם ערך רכלל]. [לְרַכֵּל, מְרַכֵּל, יְרַכֵּל]</p>	ריכל